

บทที่ ๓

โรคความสึกหรอของร่างกาย

ในบทนี้จะกล่าวถึงโรคกระษัย ซึ่งเป็นโรคที่ทำให้ร่างกายเกิดความสึกหรอ จะบังเกิดอาการเจ็บป่วยต่างๆ ดัง
คัมภีร์ ต่อไปนี้

คัมภีร์กระษัย มี ๒ ประเภท แบ่งได้ ๒๖ จำพวก คือ

ประเภทที่ ๑ กระษัย เกิดเป็นอุปปาทิกะโรค มี ๑๘ จำพวก

ประเภทที่ ๒ กระษัย เกิดแต่กองธาตุสมุฏฐาน มี ๘ จำพวก

อาการของกระษัยประเภทที่ ๑ กระษัยที่เกิดเป็นอุปปาทิกะโรค ๑๘ จำพวก คือ

๑. **กระษัยล้น** เกิดด้วยน้ำเหลือง โดยกำลั่งวายุพัดให้เป็นฟองแล้วชื้นเข้าเป็นก้อน กระทำให้ท้องล้นขึ้นล้นลง
ข้างขึ้นให้แตกอก ข้างแรมให้ถ่วงหัวเห่นา ดังจะขาดใจตาย

๒. **กระษัยราก** บังเกิดเพื่อลมร้อง ให้เอาเจียนลมเปลา และให้ล้นอยู่ในอุทรตั้งจ้อกๆ ให้ตั้งทั้ง ภายดุจนุคคลเอา
เชือกมารัดไว้ให้ผู้ร้องครวางอยู่ทั้งวัน ทั้งคืนมิได้ขาด ดังจะขาดใจตาย

๓. **กระษัยเหล็ก** มีอาการกระทำให้หัวเห่นาและท้องน้อยแข็งดุจดังแผ่นศิลา ให้ไหวตัวไปมามิได้ ครั้นแก่เข้าแข็ง
ลามขึ้นไปถึงยอดอก ให้บริโภคอาหารไม่ได้ ให้ปวดชบดังจะขาดใจตาย

๔. **กระษัยปฐ** เกิดเพื่อโลหิตคุดมกัน มีสัณฐานดังปุทะเล เข้ากินอยู่ในกระเพาะข้าว ให้ปวดชบท้อง น้อยเป็นกำลั่ง
บริโภคอาหารทบัลงไปเมื่อใดค้อยสงบลง ครั้นสิ้นอาหารแล้วกระทำให้ชุดอยู่ในลำไส้ อันไปทั้งท้องเจ็บดังจะขาดใจ

๕. **กระษัยจุก** กล่าวคือวายุเดินแทงเข้าไปในเส้นเอ็นภายใน เป็นอาคันตุกวาตะ และให้เส้นนั้นพองขึ้นในท้อง
ให้จุก ให้แตกดังจะขาดใจ นอนคว่ำร้องอยู่เป็นนิจ จะนอนหงายมิได้ ให้ทุกขเวทนาเป็นกำลั่ง

๖. **กระษัยปลาไหล** ครั้นนานเข้าจึงกระทำโทษ เอาหางซอนลงไปแทงเอาหัวเห่นา และทวารหนัก ทวารเบา
แล้วให้ชุดอุจจาระ - ปัสสาวะ ให้ปัสสาวะเหลืองดังขมิ้น บางทีแดงดังน้ำฝางต้ม ดั่งน้ำดอกค้ำ และตกระษัยนั้นพันขึ้นตาม
ลำไส้ เอาหัวแวงขึ้นไปถึงชายตบและกระเพาะข้าว ถ้าบริโภคอาหารลงไปตัว กระษัยก็กัดเอาชายตบ ชายม้าม เจ็บปวดยิ่ง
นัก บางทีให้เมื่อยชบทุกข้อ ทุกกระดูก บางทีให้ชนชุดจู้ใช้จับ

๗. **กระษัยปลาหม้อ** มีจิตวิญญานเกิดขึ้นในลำไส้ ถ้าข้างขึ้นตัวกระษัยบายศีระะขึ้นมา กัดเอา ชายตบชาย
ม้าม และปอด ทำให้จุกแตก ถ้าข้างแรมตัวกระษัยบายศีระะลงในท้องน้อยและหัวเห่นา ทำให้ชุดอุจจาระ ปัสสาวะให้
เจ็บปวดเวทนาเป็นกำลั่ง ให้ร้องครวางอยู่ดังจะขาดใจตาย

28 **๘. ภาวะชัษยปลาดุก** เกิดขึ้นเพื่อโลหิตและน้ำเหลืองระคนกัน มีจิตวิญญาณดั่งปลาดุก เกิดขึ้นใน ภาวะเพาะข้าว
29 ถ้าสตรีจับมดลูก ให้มีสัญญาณดังหญิงตั้งครรภ์ได้ ๗ - ๘ เดือน บางทีแทงไปซ้ายไปขวา ถ้าข้างขึ้นยื่นไปยอดดอกให้เจ็บอก
30 ต้องสมมุติได้ บางทีให้หอบ ให้สะอึก ถ้าข้างแรม เลื่อนลงมาท้องน้อยและ หัวเหเนา บางทีต่ำลงไปกระดูกสันหลัง ดิ่งลงไป
31 ต้นขาทั้ง ๒ ข้าง มีทันรู้ก็ว่ามีครรภ์

32 **๙. ภาวะชัษยปลวก** เกิดขึ้นเพื่อสัณตะฆาต ภาวะทำให้ปวดชบทรวงอกดังจะขาดใจตาย เป็นแล้วหาย ไป ๑ เดือน
33 ๒ เดือน ๓ เดือน ก็กลับเป็นอีก เป็นอย่างนี้หลายครั้งหลายหน ครั้นนานเข้าทำให้ผิวหนังขาวซีดและเผือดผอมแห้งลง มีทัน
34 รู้ว่าผีปลวก ต่างกันตรงที่ผีปลวกมีหนอง ภาวะชัษยปลวกไม่มีหนอง

35 **๑๐. ภาวะชัษยลิ้นกระบือ** เกิดเพื่อโลหิตลิม ติดอยู่ชายตบเป็นตัวแข็งยาวออกมาจากชายโครงด้านขวามีสัญญาณ
36 ดั่งลิ้นกระบือ ภาวะทำให้ครันตัว ให้ร้อน ให้จับเป็นเวลา ให้จุกให้แน่น บริโภคอาหารไม่ได้ นอน ไม่หลับเป็นนิจ ให้กายชুব
37 ผอมแห้งไป ครั้นนานเข้า ภาวะชัษยแตกออกเป็นโลหิต น้ำเหลืองไหลซึมไปในลำไส้ใหญ่ ไล่น้อย ให้ใส่ฟองทองใหญ่ ได้ชื่อว่า
38 มานภาวะชัษย รักชายาก นานไปภาวะชัษยแตกออกแก้ไม่ได้ (ให้แก้แต่ ยังเป็นลิ้นกระบือ)

39 **๑๑. ภาวะชัษยเต่า** เกิดเพื่อदानเสมหะ ตั้งอยู่ที่ชายโครงซ้ายขวาเท่าฟองไข่ แล้วลามขึ้นมาจุกอยู่ยอดดอก ภาวะทำให้
40 จับทุกเวลาน้ำขึ้น ให้กายชুবผอมผิวหนังเหลืองดั่งขมิ้น ครั้นนานเข้าให้โลหิตตกทวารหนัก ทวารเบา โทษทั้งนี้คือ ตัวภาวะชัษย
41 แตกออก เป็นอสาทิยโรค

42 **๑๒. ภาวะชัษยदान** ตั้งอยู่ยอดดอกแข็งดั่งศิลา ถ้าตั้งลามลงไปถึงท้องน้อยเมื่อใด ภาวะทำให้ร้องคราง อยู่ทั้งกลางวัน
43 กลางคืน ถูกเย็นเข้าไม่ได้ ถ้าถูกร้อนเข้าค่อยสงบลงหน่อยแล้วกลับปวดอีก ทำให้จุกเสียดแน่น หน้าอก บริโภคอาหารมิได้
44 ถ้าลามลงถึงหัวเหเนาเมื่อใด เป็นอติสัษยโรค รักษามิได้ ถ้าจะรักษาก็ต้องรักษา แต่ยังไม่ลงถึงหัวเหเนา

45 **๑๓. ภาวะชัษยทัน** เกิดเพื่อบริโภคอาหาร เมื่อท้องว่างอยู่และยังมิได้บริโภคอาหารก็สงบเป็นปกติ ครั้นบริโภค
46 อาหารเข้าไปน้อยก็ดี มากก็ดี จึงกระทำให้ทันขึ้นมายอดดอก บางทีให้อาเจียน บางทีให้แน่นอกและชายโครง ให้หายใจไม่
47 ตลอดท้อง ดั่งจะสิ้นใจ แล้วกระทำให้แน่นขึ้นมา แต่ท้องน้อย ชักเอากภาวะเพาะข้าว แขนงขึ้น

48 **๑๔. ภาวะชัษยเสียด** เกิดเพื่อลมตะคริวขึ้นมาแต่แม่เท่า ขึ้นตามลำเส้นตะคริว ทำให้ปวด สะดุ้งทั้งตัวแล้วขึ้นเสียด
49 เอาชายโครงทั้ง ๒ ให้ร้องดังจะขาดใจ บางทีให้ขบไปทั่วทั้งตัว ถ้าจะรักษาให้หมดเสียก่อน ให้ คลายแล้วจึงแต่งยาให้กิน

50 **๑๕. ภาวะชัษยเพลิง (ไฟ)** เกิดเพื่อเตโชธาตุ ๓ ประการ คือ

51 ๑๕.๑ สันตปัคคี

52 ๑๕.๒ ชีรณัคคี

53 ๑๕.๓ ปริทัยหัคคี

55 ทั้ง ๓ นี้ กระทบทำให้จับแต่เวลาบ่าย ให้จั๊กจี้แดง ให้เจ็บอยู่ยอดดอก มักเป็นฝีมะเร็งทรงวง ให้บวมหน้า บวมท้อง ให้
56 ตัวเย็น แต่ร้อนในดั่งไฟเผา ตั้งเหนือสะดือ ๓ นิ้ว ให้จุกอกให้แตกอก ให้เสียดสีข้างจะไหวตัวก็มีได้ จับเส้นปัตตะฆาต ปวด
57 ขบเป็นกำลัง บริโภคอาหารเข้าไปให้พะอืดพะอม ให้ท้องขึ้นและไม่ผายลมให้แน่น บริโภคอาหารไม่ได้ ให้เหงื่อตกทุกเส้นขน

58 **๑๖. กระทบน้ำ** เกิดเพื่อโลหิต น้ำเหลือง เสมหะ ประการใดประการหนึ่ง ถ้าเป็นทั้ง ๓ ประการ เรียกว่ากระทบ
59 โลหิต (กระทบเลือด) ถ้าสตรีตั้งได้สะดือ ๓ นิ้ว ถ้าบุรุษตั้งเหนือสะดือ ๓ นิ้ว (ถ้าสตรีแจ้ง ในคัมภีร์มหาโชตรัตน์ บุรุษแจ้งใน
60 คัมภีร์มัจฉาปากขันทิกา) กระทบนี้ถ้าบังเกิดในผู้ใด ทำให้ปวดขบถึงยอดดอกดั่งจะขาดใจ แล้วตั้งลามขึ้นไปดั่งฝีมะเร็งทรงวง
61 และฝีปลวก

62 **๑๗. กระทบเชือก** ตั้งขึ้นแต่หัวเหน่า หยั่งถึงหัวใจ แข็งดุจเหล็ก ให้แน่นชายโครงเป็นกำลัง ให้จุกเสียด ให้ขัด
63 อูจจาระบัสสาวะ และให้บัสสาวะดำเป็นมัน กระทบทำให้บริโภคอาหารมิได้ ให้อ้อมไปด้วยลม ให้จับเป็นเวลา บางทีให้ร้อน
64 บางทีให้หนาว ต่อนวดจึงคลายหน่อยหนึ่ง ถ้ามีได้นวดให้ตั้ง จะย่ำตัวก็ไม่ได้จุกบุคคลเอาเหล็กมาเสียบไว้ มีความเวทนา
65 เป็นกำลัง

66 **๑๘. กระทบลม** เกิดเพื่อลม ๖ จำพวก

67 **๑๘.๑** เกิดเพื่อลมในลำไส้ เป็นดานกลมเข้าประมาณเท่าลูกในตาล เมื่อนานเข้าให้แข็ง ไปทั้ง ๒ ข้าง ให้จุกเสียด
68 แน่นในอก

69 **๑๘.๒** เกิดเพื่อลมนอกลำไส้ ให้แล่นเข้าในกระดูก ให้เมื่อยขบในกระดูก ดั่งจะแยกจากกัน

70 **๑๘.๓** เกิดเพื่อลมทั่วกาย ลมอันนั้นประมวลกันเข้า ตั้งอยู่เหนือสะดือเท่าลูกมะเดื่อให้จุกเสียดแน่นอกเป็นกำลัง

71 **๑๘.๔** เกิดเพราะลมอุทรวาด เกิดแต่ปลายเท้าขึ้นมาถึงศีรษะ เมื่อจะเป็นแก่บุคคล ลม นั้นพัดอยู่เพียงยอดดอก
72 แล่นเข้าลำไส้ให้เป็นเม็ดในลำไส้ มักให้เป็นฝีม่วงฝิ่ง เจ็บปวดฟันประมาณ

73 **๑๘.๕** เกิดเพื่อลมที่พัดจากกระหม่อมถึงปลายเท้าหากพัดไม่ตลอด ต้นอยู่แค่นั้นให้ เจ็บอยู่แค่นั้น

74 **๑๘.๖** เกิดเพื่อลมที่ตั้งอยู่ ๔ แห่ง คือ

75 **๑๘.๖.๑** ไตสะดือ ๑ แห่ง

76 **๑๘.๖.๒** เหนือสะดือ ๑ แห่ง

77 **๑๘.๖.๓** ริมสะดือซ้าย ๑ แห่ง

78 **๑๘.๖.๔** ริมสะดือขวา ๑ แห่ง

80 **อาการของกระษัยประเภทที่ ๒** เกิดแต่กองสมุฏฐานธาตุ มี ๔ จำพวก

81 **๑. กระษัยกล่อนดิน** เมื่อจะบังเกิดตั้งเป็นก้อนขึ้นที่หัวเหน่าซ้ายหรือขวา แล้วเลื่อนลงมาอวัยวะ กำเรปฟกขึ้นจับ
82 ต้องเข้ามิได้ จะกระทบฝ่ามุ่นงก็มีได้ ให้เจ็บเสียวตลอดถึงหัวใจให้เสียวตามราวข้างและทรวงอก ให้ปวดขบในทรวงอกเป็น
83 กำลัง ให้เจ็บไปทั่วสรรพางค์กาย

84 **๒. กระษัยกล่อนน้ำ** เกิดเพื่อกองอาโปธาตุ คือ โลหิต น้ำเหลือง เสดล อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้า เกิดทั้ง ๓ เรียกว่า
85 กระษัยโลหิต ถ้าสตรีเกิดได้สะคือ ๓ นิ้ว ถ้าบุรุษตั้งเหนือสะคือ ๓ นิ้ว ให้ท้องใหญ่ดุกกันกับสตรี (เหมือนกับกระษัยน้ำที่ได้
86 กล่าวแล้ว)

87 กระษัยนี้เกิดขึ้นแก่บุคคลใดแล้ว ทำให้ปวดขบยอดอก ให้เจ็บปวดดั่งจะขาดใจตาย บางที่ตั้งลามขึ้นไปถึงตับและ
88 หัวใจ เป็นดุจฝีมะเร็งทรวงและฝีปลวก

89 **๓. กระษัยกล่อนลม** เมื่อกำเรปนั้น ข้างขึ้นข้างแรมเหมือนกัน ถ้าเวลาเข้าคล้ายสักหน่อยดุจคนตี เวลาบ่ายจึง
90 กระทำให้จุกขึ้นมา แล้ว กัด ขบ ตอดในทรวงอก ให้ร้อนในอก ให้ตัวเย็นยิ่งนัก แล้วให้ปวด ขบเป็นกำลัง ถ้าบริโภคอาหาร
91 สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่ร้อนจึงจะคล้ายสักหน่อย

92 **๔. กระษัยกล่อนไฟ** กล่าวคือ เพลิงธาตุทั้ง ๔ มิได้เป็นปกติ จึงให้วิปริตแปรได้ต่างๆ บางทีให้ตั้งในนาภีและ
93 ทรวงอก กระทำให้แน่นหน้าอก บริโภคอาหารมิได้ บางทีให้จุกปวดดั่งจะขาดใจตาย บางทีให้เสโทตกทุกเส้นขน ทำให้
94 จักษุแดง ให้อุ่มเจ็บอยู่ที่ยอดอก ให้จับแต่เวลาบ่าย ให้บวมหน้า บวมหลัง บวมเท้า ถ้าบวม ๓ อย่าง รักษาไม่ได้

95 **๕. กระษัยกล่อนเถา** เกิดเพื่อลมสันตะฆาต และปัตตะฆาต แล่นเข้าไปในลำไส้ให้เส้นพอง แข็ง ขวางอยู่หัวเหน่า
96 มาบรรจบเกลียวข้าง ถ้าผู้ชายขึ้นข้างขวา หญิงขึ้นข้างซ้าย เสียดตามชายโครงถึงยอดอก ปวดขบในอก เสียวตลอดถึง
97 ลำคอ บางทีอาเจียนแต่น้ำลาย ถ้าอาเจียนออกมาอาการปวดทุเลา ทำให้อาการดุจฝีปลวก ฝีมะเร็งทรวง ผิดกันที่น้ำมูตร
98 ถ้าเป็นกระษัย น้ำมูตรแดงติดจะเหลือง เอาถ้วยรองไว้ดู ถ้ามันนอนกันสีดั่ง น้ำปูนกินหมาก ถ้าฝีสีดำ ไร่นี้เป็นเพราะกิน
99 ของควาหวานนัก เป็นๆ หายๆ ประมาณ ๑๒ - ๑๓ ปี แล้ว กลายเป็นมานกระษัย รักษาไม่ได้ ให้แก้แต่ยังอ่อน กระษัยน้ำ,
100 กระษัยลม, กระษัยไฟ เหมือนที่กล่าวแล้ว

101 **ยาที่ใช้ในการรักษากระษัยทั้งหมด มีดังนี้**

102	๑. สมอติงู	หนัก	๒๐	บาท
103	๒. สมอไทย	หนัก	๒๐	บาท
104	๓. แสมทะเล	หนัก	๑๐	บาท
105	๔. แสมสาร	หนัก	๑๐	บาท
106	๕. ใบมะกา	หนัก	๑๐	บาท
107	๖. ใบมะดัน	หนัก	๑๐	บาท
108	๗. ขี้เหล็ก	หนัก	๑๐	บาท

109		๒๓		
110	๘. เกล็ด	หน้า	๑๐	บาท
111	๙. บอระเพ็ด	หน้า	๑๐	บาท
112	๑๐. รากข้าพลุ	หน้า	๑๐	บาท
113	๑๑. แก่นลั่นทม	หน้า	๕	บาท
114	๑๒. รากเจตมูลเพลิง	หน้า	๕	บาท
115	๑๓. ดีปลี	หน้า	๕	บาท
116	๑๔. กะเพรา	หน้า	๕	บาท
117	๑๕. ดินประสิว	หน้า	๕	บาท
118	๑๖. ยาดำ	หน้า	๕	บาท
119	๑๗. สะค้าน	หน้า	๕	บาท
120	๑๘. ส้มป่อย	หน้า	๕	บาท
121	๑๙. เถาวัลย์เปรียง	หน้า	๕	บาท
122	๒๐. ใบมะขาม	หน้า	๕	บาท
123	๒๑. ดอกคำฝอย	หน้า	๕	บาท
124	๒๒. เทียนทั้ง ๙	หน้า	๒	บาท
125	๒๓. ฝักราชพฤกษ์	หน้า	๓	ฝัก
126	วิธีปรุง นำตัวยาทั้งหมดมาต้มรวมกัน			
127	วิธีรับประทาน วันละ ๓ ครั้ง ก่อนอาหาร เช้า - กลางวัน - เย็น (เพิ่มลดได้ตามธาตุหนัก - เบา) ครั้งละ ๒ - ๓ ช้อน			
128	โต๊ะ			